

NU KOMMER ANIARA SOM LÅNGFILM

av Anna Härdig

Nu ska den svenska kulturens största rymdberättelse bli film. Anna Härdig möter regissörerna.

BILD: META FILM STOCKHOLM

För första gången någonsin har Harry Martinsons klassiska verk *Aniara* blivit långfilm. Eposet om det olycksaliga rymdskeppet har filmatiserats av de två svenska regissörerna Pella Kågerman och Hugo Lilja och kunde knappast ha haft världspremiär i en mer passande tid.

Originalverket är skrivet på vers och har tidigare omarbetats till både opera och teater. Aldrig film.

– Det känns helt klart historiskt!

– Vi fattar egentligen inte varför det inte gjorts tidigare. Det är ju ett väldigt känt verk, säger de båda regissörerna i munnen på varandra.

Pella Kågerman och Hugo Lilja har gjort allt tillsammans. Adapterat boken, skrivit manus och regisserat. Efter nio års samarbete med olika kortfilmer blir *Aniara* deras långfilmsdebut. Hugo Lilja är den av dem som tidigt vurmat för science fiction. Han har en bakgrund från Dramatiska Institutet samt ett intresse för rollspel och världsbyggande. Pella Kågerman har gått på Kungl. Konsthögskolan och dessutom förkovrat sig i psykoanalys och filosofi. Kombinationen av dessa kunskaper är det som ligger till grund för flera av deras tidigare projekt.

– Innan jag träffade Hugo hade jag inget större intresse för science fiction, men jag vet ju att denna genre kan fungera som ett filosofiskt medium genom vilket de riktigt stora frågorna kan ställas. Och nu är jag hooked, berättar Pella Kågerman.

Det mänskliga psyket i rymdens vakuum

Aniara är både titeln på och namnet på rymdskeppet i Harry Martinsons rymdepos från 1956, ett verk som blev en övervägande faktor för tilldelningen av nobelpriset i litteratur 1974. *Aniara* utspelar sig i en slags parallell högteknologisk tid, där jorden inte längre går att bebo på grund av ett tidigare kärnvapenkrig. Istället har Venus och Mars terraformats, och jordens befolkning skickas i skytteltrafik till sina nya hemplaneter. På vägen till Mars träffas dock *Aniara* av en asteroid och slungas ur kurs, rakt ut i rymdens tomma mörker med alla sina 8 000 passagerare.

Aniara kan fungera som ett tankeexperiment. Vad händer med det mänskliga psyket om förhållandet till vår hemplanet tas bort? Vad är människan utan sitt jordiska ramverk?

– Hittills har ju ingen någonsin upplevt den känslan. Även om vi skulle emigrera till Mars och odla fram en helt ny ekologi så finns det ändå en relation kvar med jorden. Allt vi skulle omge oss med på en ny planet skulle fortfarande vara skapat av människor. I *Aniara* tappar passagerarna den förbindelsen, både fysiskt och mentalt, förklarar Hugo Lilja filmens kärna.

Att hålla dikten verklighetstrogen

Harry Martinsons inspiration till *Aniara* uppstod efter att han en augustinatt varit ute med sin kikare och sett Andromedagalaxen genom linsen. Någon astronom var han däremot inte. För att hålla sitt epos så fysikaliskt korrekt

ANIARA

Världspremiär: 7 september 2018 på Toronto Film Festival –
Discovery section

Sverigepremiär: vintern 2018-19

Regi och manus: Pella Kågerman och Hugo Lilja

Speltid: ca 1 timme och 40 minuter

Musik: Specialskriven av Alex Berg aka 'Dorisburg'

som möjligt såg han trots detta till att hålla sig à jour med den senaste vetenskapen. Pella Kågerman och Hugo Lilja har inte velat vara sämre.

– Vi har tagit hjälp av bland andra fysikern Ulf Danielsson i Uppsala och astronomen Göran Östlin på Stockholms universitet. Vi har även pratat med Christer Fuglesang för att få hans syn på de händelser som sker i boken. Vad är till exempel en rimlig handling för en viss karaktär med tanke på deras situation? Film är ju betydligt mer konkret än dikt, åskådaren behöver fler svar på frågor som vad passagerarna äter och hur allt fungerar, säger Hugo Lilja.

Aniara slås ur kurs och driver trööstlöst ut ur solsystemet i riktning mot Lyrans stjärnbild. Där finns den potentiellt beboeliga planeten Kepler 62f.

Forskarna som filteamet tagit hjälp av har räknat ut att en färd till Kepler 62f i den hastighet Aniara sägs färdas med torde ta fem miljoner år. På vägen dit finns ingenting, inga planeter eller stjärnor, bara svart vakuum. Stjärnan Vega skulle ta 200 000 år att nå, och på vägen dit skulle himlakroppen 2014 GM54 i Kuiperbältet vara det enda objekt som passerades. Med hjälp av 2014 GM54 skulle skeppet möjligtvis kunna göra en så kallad slingshot-manöver, alltså ta hjälp av himlakroppens gravitation för att ändra kurs. Gärna en kurs tillbaka mot den plats till vilken man från början skulle.

– Vad gäller solsystemet har vi sett till att alla avstånd är korrekta sett till hastighet och liknande. Vi har även jobbat med att stjärnbakgrunden ska vara riktig. Om någon pausar filmen och tar en stillbild på bakgrunden så är i alla fall tanken att stjärnhimlen ska stämma med var skeppet bör befinna sig, säger Hugo Lilja.

Lojal mot originalet, men med vissa friheter

Även arkitekter har varit inblandade i framtagandet av filmens interiörer och rymdskeppets utseende. Enligt boken har skeppet en längd 16 000 fot och en bredd på 3 000 fot. I filmen ser skeppet lite ut som en stad uppbyggd på en platta, men bara en liten del är bebodd. Resten av skeppet upptas av livsuppehållande system.

På skeppet finns Miman, något slags dator som visar passagerarna bilder från den tidigare förstörda jorden. Dessa bilder är tagna på Gotland och i Skåne. Själva interiörerna är däremot inspelade på shoppinggallerierna Mall of Scandinavia, Sollentuna galleria och hotellet Waterfront, som fått agera rymdskeppsmiljö.

– Det går inte att komma ifrån sin egen tids uttryck hur mycket man än försöker. Rymdfilmer från 1960-talet skriker 60-tal, fastän de ska utspela sig i någon slags framtid. Vi tog fasta på detta och myntade uttrycket no-set sci-fi, vilket betyder att vi har använt oss av befintliga miljöer när vi skapat vårt rymdskepp och filmat ytterst lite i studio, berättar Pella Kågerman.

Exteriörerna är gjorda med datoranimation, efterbearbetningen har tagit betydligt längre tid än själva filmandet. Boken har även fått struktureras om för att skapa ett mer klassiskt narrativ. Istället för att krocka med en asteroid är det rymdskrot som ställer till det, ett i verkligheten mer aktuellt problem. Den som kan sin *Aniara* kommer att känna igen många formuleringar, bland annat från kommandobryggan där vissa ord och uttryck direkt kan tillskrivas Martinson.

– På skeppet bestämde vi att det skulle finnas artificiell gravitation, både av budgetmässiga och estetiska skäl. I boken refereras det till en tyngdkraftsgold och detta har vi behållit trots att det kanske även innehåller lite magi. Utifrån vad vi vet idag går det ju inte att alstra gravitation utan rotation eller acceleration, säger Hugo Lilja.

Skrämmande aktuell

I Martinsons bok är det ett kärnvapenkrig som gjort jorden obebodlig, men med dagens klimatförändringar behövs kanske inget så drastiskt för att mänskligheten i en snar framtid skulle behöva emigrera. I Kågermans och Liljas långfilm är det just miljöförstöringarna som ställt allt på ända.

– Apokalypsen kanske inte ser ut såsom vi tänkt oss. I själva verket är den redan påbörjad, men känns på många platser mest varm och solig. Just därför är den så skrämmande, säger Pella Kågerman.

Vårt nuvarande rymdskepp, jorden, går inte att bygga om hur som helst och terraformning är inget som görs lättvindigt. Mars går ännu inte att flytta till. Kanske borde vi försöka rädda vårt nuvarande skepp innan vi börjar kolonisera ett annat. ★

ANNA HÄRDIG är reporter för *Populär Astronomis nätupplaga*.